

ŠTRAFTA

Piše: Dejan Vasić

SEKVENCE DRUŠTVA U PERMANENTNOJ TRANZICIJI

Nakon 52. godine od otvaranja, na Dan oslobođenja Beograda, 20. oktobra 2017. godine ponovo je otvorena zgrada Muzeja savremene umetnosti u Beogradu. Tokom otvaranja muzeja desili su se sledeći događaji: politička elita je okupirala muzej; kulturna elita „koncipirala“ je ceremoniju otvaranja kao ličnu promociju; Muzej je bio otvoren za posete 24x7, uz (pre)naglašavanje broja posetilaca po satu/danu; saznali smo da je tokom rekonstrukcije zgrade muzeja oštećena i uklonjena jedna od skulptura, Top of The Hub; tokom izvođenja akcije/intervencije dva umetnika su uhapšena i privedena na saslušanje.

Ovi događaji (i doživljaji) koje ćemo pamtiti, u drugi plan potisnuli su vest da je na Dan oslobođenja Beograda, 20. oktobra 2017. godine, izložbom „Sequense: Umetnost Jugoslavije i Srbije iz zbirki Muzeja savremene umetnosti“, za javnost ponovo otvorena zgrada MSUB. Autor koncepcije izložbe je Dejan Sretenović, dok se kao kustosi potpisuju Mišela Blanuša, Zoran Erić i Dejan Sretenović. U uputstvu za čitanje koje je priredio Sretenović, navedeno je da se izložba sastoji od pet narativnih tokova, unutar kojih su dela hronološki grupisana u osamnaest sekvenci koje obuhvataju slične ili srodne umetničke pojave. Autor navodi da su „Sequense“ istorijska izložba, čiji je cilj da reafirmiše zbirke MSUB i da ponudi nov okvir za upoznavanje i razumevanje umetnosti na prostorima bivše Jugoslavije. Pored „re-inventivne nekih zapostavljenih pojava“, izložba donosi i remipiranje, korekciju i prevrednovanje umetnosti XX veka.¹

Savremene tendencije unutar kustoskih praksi koje su primenjene u poslednje dve decenije u postavkama u muzejima moderne i savremene umetnosti, razbijanje didaktičkog metanarativa u mikronarative sa jasnim razgraničenjima, vidljivo je i u rešenju izložbe iz kolekcije MSUB. Ukoliko bismo uzeli u razmatranje termin „sequense“, koji su kustosi preuzeli iz filmske terminologije, a koji podrazumeva hronološku linearnost, ili termin mikronarativ, videli bismo da je ovaj drugi prikladniji za izložbu

temelju ideološka i možemo je čitati kroz dva registra, preko izloženih radova, kao i jukstapozicioniranjem i politikom izlaganja dela, kroz konstalacije koje tom prilikom nastaju. Narativni tok prve polovine XX veka zasnovan je na postulatima MSUB iz sedesetih i čine ga sekvence „buržoaski realizam“ i „socijalna umetnost“. Prostorno i koncepcijsko ograničenje na dve sekvence rezultiralo je nejasnim pregledom umetničke produkcije datog perioda, kojem su potrebni novi istraživački pristupi čije začetak možemo pratiti. Prvi narativni tok kroz hronološko preklapanje dobro korespondira sa drugim, „druga linija“, koji počinje sa apstraktnim slikarstvom i istorijskim avangardama. Druga linija predstavlja svojevrsan omaž profesoru Jerku Denegriju i ujedno je najbolje artikulisan narativni tok izložbe. Jednoobrazno rešenje politike izlaganja unutar izložbe, najvidljivije je u drugom narativnom toku, kroz istovetan estetski tretman umetnosti „prve linije“ kao i dela istorijskih avangardi i nove umetničke prakse. Treći narativni tok počinje sa izlaganjem dela iz pedesetih godina, što dodatno podvlači izostanak dela socijalističkog realizma, kao i preloma kojim bi se moglo pokrenuti i pitanje sukoba na levici koje važno za umetnost tridesetih, kao i promena koje su usledile u umetnosti nakon 1945. godine. Korišćenje hronološkog preseka kao prelaza sa umetnosti postmodernizma, odnosno četvrtog na peti narativni tok, koji čine „umetnost devedestih“ i „savremena umetnost“, predstavlja dvostruki istorijski marker kojim se prati ratna dezintegracija Jugoslavije i promene globalnih tokova savremene umetnosti. Uočljiv je izostanak reprezentacije projekata „radikalnog obrazovanja“, koji predstavljaju važnu tendenciju na lokalnoj sceni nakon dveiljadite, i koji su od početka deo globalnih „samoobrazovnih“ umetničkih praksi. Razlog za promenu globalne paradigme možemo pronaći u činjenici da je savremeno doba finansijskog i kognitivnog kapitalizma bazirano u većoj meri na verbalnom nego na vizuelnom, koje je danas manje važno nego pre dvadesetak godina.

Već pri prvom obilasku stalne postavke primetan je mali broj izloženih radova umetnica. U prvom narativnom toku „umetnost prve polovine XX veka“, izloženi su radovi 27 umetnika i 2 umetnice. Još jednoj umetnici je dodeljen poseban pomen u katalogu, ali je njeno delo izostavljeno na samoj izložbi. Unutar drugog narativnog toka izloženi su radovi 52 umetnika, 6 umetnica i 5 umetničkih grupa. Narativni tok posleratni modernizam čine dela 20 umetnika i 3 umetnice, dok je unutar četvrtog „nova predmetnost“ i „postmodernizam“ zastupljeno 22 umetnika i 4 umetnice. Na poslednjem nivou izložena su dela 9 umetnika, 8 umetnica i 3 umetničke grupe, što bi ujedno po pitanju rodne zastupljenosti predstavljalo i značajan pomak u odnosu na prethodne narativne tokove. Upravo su dela koja su stvarale umetnice u prvoj polovini XX veka bila u posebnom fokusu istraživanja kolegica i kolega u prethodnoj deceniji, a neke od izložbi organizovane su i u okviru MSUB. Verujem da se po pitanju neuvažavanja rodne ravnopravnosti radi o strukturalnom propustu (ne o namerni kustosa) čije razloge možemo potražiti u arhivama iz kojih čitamo o umetnosti.

Izložbu „Sequense“ treba razumeti kao rezultat kompromisa koji sa sobom nosi kustoski posao unutar institucije sa odrednicom „muzej savremene umetnosti“ koji podrazumeva promišljanje umetničke produkcije u kontekstu globalne savremenosti, a koja ima teret i odgovornost prezentacije kolekcije umetnosti modernizma. I delikatanje, kako napraviti balans između želje za nacionalnom reprezentacijom, istorijskim nasleđem i savremenom internacionalnom umetničkom produkcijom? U javnosti se polarizovala rasprava o tome da li je izložbom sačuvan jugoslovenski karakter Muzeja savremene umetnosti. Izjava zvaničnika o očuvanju autonomije institucije MSUB isticanjem jugoslovenskog karaktera same izložbe (ali i izbor datuma za otvaranje renovirane zgrade) treba razumeti u kontekstu savremenih ideoloških potreba. Rastko Močnik navodi da u odnosu prema prošlim konstruktivnim ideologijama, aktuelna konstruktivna ideologija nastoji da ih integriše u svoj mehanizam, čime bi obezbedila vlastitu legitimnost i dala privid istorijskog kontinuiteta, odnosno, aktuelna konstruktivna ideologija treba da preradi prošle tako da u njenom okviru funkcionišu.²

Sve što je izrečeno potrebno je razumeti unutar istorijskog, društvenog i kulturnog konteksta. Muzej koji je osnovan kao društvena institucija u socijalizmu, deli sudbinu jugoslovenskog društva, čime ga na simboličan način reprezentuje sa izložbom ili bez. MSUB odraz je jednog od hronoloških slojeva savremenosti unutar društva koje je dugo angažovano oko ideja o promenama, da ga možemo nazvati društvom u permanentnoj tranziciji. Stoga je MSUB prepoznat kao dobar primer za uspostavljanje (fiktivnog) istorijskog kontinuiteta sa socijalističkom Jugoslavijom, jer se osnivanje muzeja

Datum: 19.12.2017
Rubrika: Beton

Novina: Danas spec.dod.
Strana: 2

dešavalo u vreme tranzicije čije početke nalazimo u političko-ekonomskim reformama u ranim pedesetim godinama. U istom periodu dolazi i do promena u vizuelnim umetnostima koje se ugledaju na tada dominantne tendencije u zapadnim zemljama, koje su u hladnoratovskoj kulturnoj politici promovisane kroz ideju o umetničkoj slobodi. Ove promene trasirale su usmerenja u vizuelnim umetnostima, obeležile samu kolekciju, i u znatnoj meri uticale na arhitektonsko rešenje zgrade muzeja. U uputstvu za čitanje Sretenović je izneo stav da je u kontekstu globalnih umetničkih kretanja, umetnički prostor socijalističke Jugoslavije pozicioniran kao marginalan i integrisan u evropski. Muzej je metodološki funkcionisao po istim principima kao i muzeji iz globalnih centara iz kojih je prezentovao gostujuće izložbe, dok je istovremeno reprezentovao i jugoslovensku umetnost kroz stalnu postavku. Danas u postsocijalističkom i poskomunističkom društvu, kustosi muzeja svoj pristup baziraju na aktuelnim tendencijama i u jednakoj meri na kapitalu koji čini nasleđena umetnička kolekcija. Istanjen značaja koji je MSUB imao u usmeravanju i promovisanju umetnosti u socijalističkoj Jugoslaviji, na jasan način se u promenjenim geo-političkim okolnostima

ma podvlači (danas) regionalni značaj institucije unutar globalnih tokova.

Otvaranjem renovirane zgrade MSUB stekao se uslov da se unutar polja savremene umetnosti i kroz primere umetnosti, ideje i događaji iz prošlosti učine razumljivim u sadašnjosti. Drugim rečima, da se postavi društvena baza za adresiranje politizovanih aspekata savremenosti, koje treba razumeti kao operativni metod za promišljanje političke (i utopijske) vizije za budućnost. Misija Muzeja savremene umetnosti kao javne institucije morala bi početi pomeranjem (uspostavljene) nadležnosti muzeja izvan ulaznih vrata renovirane zgrade, u polje društvenosti, jer savremena umetnost adresira i dovodi u pitanje aktuelne ideološke, političke i klasne antagonizme ■

¹ Dejan Sretenović „Sequense: Umetnost Jugoslavije i Srbije iz zbirki Muzeja savremene umetnosti“, Muzej savremene umetnosti, Beograd, 2017.
² Rastko Močnik „U umetnosti, savremenost počinje 1917“ web: <http://www.studijasavremenosti.org/2017/11/11/u-umetnosti-savremenost-pocinje-1917/>

koja je višeslojna, nije hronološki konzistentna i sastoji se iz vidljivih preklapanja. Jedna od manjkavosti hronološke linearnosti izložbe podeljene u pet narativnih tokova je prikrivenost rezoza, prekida i preloma kojima bi se mogle učiniti vidljivijim kritičke umetničke prakse i promene paradigmi, a sama izložba bi pored horizontalnog mogla da dobije i vertikalnu liniju čitanja. Važna pitanja su i koja dela su i na koji način izložena, iz kojih arhiva ih danas čitamo, kao i razlozi za isključivanje pojedinih umetničkih pojava iz izložbe. Izjava kustosa o remipiranju i prevrednovanju umetnosti XX veka sa sobom nosi i odgovornost, pri čemu treba imati u vidu zanemarivanje skorijih istraživačkih i izloženih projekata, od kojih su neki realizovani i u okviru MSUB. Odluka kustosa muzeja o načinu na koji se izlaže kolekcija je u